

BEKLEYEN SORUNLARI İLE TÜRKİYE SERTTAŞ MERMER OCAKÇILIĞI

Mevlüt AYÜÜN Jeoloji Yük, Müh,
STFA Temel Taş ve Madencilik A.Ş.

Ticari anlamda blok veren, kesilip cilalandığında parlayabilen ve güzel görünümlü her taş mermer olarak tanımlanmaktadır,

Ülkemiz mermer potansiyeli olarak dünyanın en şanslı ülkelerinden biridir. Rezerv sıralamasında Brezilya'dan sonra dünyanın en zengin rezervlerine sahip olan ülkemizde bilinen rezervlerin hemen hepsi CaCO₃ kökenli mermerler için geçerlidir. Şu an dünyada geniş kullamın alanı olan ve geleceğin mermeri olarak adlandırılan granit (Bu terim serttaşlar için genel anlamda kullanılacaktır,) rezervleri, hatta potansiyeli dahi bilinmemektedir, Granit'in bugün ve gelecekte CaCO₃ kökenli taşlara tercih edilmesinin nedenleri şunlardır;

- Ocakta verimi yüksektir, (Ocağın derinlik kazanması neticesinde gerçek aynada çalışıldığında)

= Fabrika üretiminde m³ 'den m²'ye dönüş verimi yüksektir. Cila alma kapasitesi yüksek, kenar köşe kesilmesi, pah ve kanal açılmasında sorun yoktur,

- Pazarlamada; renk ve desen olarak caziptir. Fiziksel değerleri daha yüksektir, (Basınç mukavemet, aşınma dona dayanım vb,) Kimyasal olarak asitlere ve paslanmaya karşı dayanıklıdır. Hepsinden önemlisi renk ve desen olarak homojeniteyi sağlayıp geniş alanların döşenebilmesi yumuşak taşlara göre daha kolaydır.

Serttaş konusu ülkemiz için oldukça yeni bir konudur. Ülkemizde henüz gerçek anlamda aynası teşekkül etmiş üretim yapılan bir serttaş ocağı mevcut değildir. Kozak masifinde granit, Gemlik'de diyabazı Kapıdağ yarımadasında granit parke taşı üretimi amacıyla işletilmektedir. Yapılan işletme Gemlik hariç Çekirdek kayalarda (Boulder) yapılmaktadır, Istanca masifi, Kırşehir masifi ve Karadeniz'de ise ocak açma çalışmaları yapıldığı bilinmektedir,

Serttaşlar kabaca şöyle sınıflandırılabilir

- Derinlik kayaları (Granit, Siyenit, Monzonit, Diyorit, öranodiyorit, Gabro, Peridotit vb.)

- Damar kayaları (Diyabaz, Porfirler vb.)

- Yüzey kayaları (Andezit, Bazalt, Trakit, Latit vb.)

Kökenlerine göre mermer yataklarının genel sınıflaması ise şöyle yapılabilir;

a) Masif homojen yataklanmalar (Massive homogeneous deposits)

b) Anizotropik masif yataklanmalar (Anisotropik massive deposits)

c) Stratiform yataklanmalar (Stratiform deposits)

Bu yatak gruplarına göre her yaktan taş çıkarma (stop ing) işlemleri farklılık arz etmektedir. Granit (serttaşlar) masif homojen tip yataklanmalar grubuna girmektedir. Bu tip yatakların en büyük özelliği yüzeyde bulunan çatlaklar ocağın derinlik kazanmasıyla kapanmakta ve ocak verimi de CaCO₃ kökenli taşlara göre daha yüksek olmaktadır. Kullanılan ekipmanlar ise Tel Kesme (Diamond wire saws), sadece taşları yerinden oynatmak amacıyla patlatma (Linear explosive), alev kesme (flame jet) tabanca ve matkaplardır. Özellikle tel kesme veya alev kesme linear patlayıcıların kombine edilmesiyle basınçlı su ile kesme (waterjet) dünyada çeşitli ocaklarda henüz deneme aşamasındadır, Bu yöntem ile Norveç'te Labradorit ocaklarında 1/2 m²/saat, İtalya'daki Montorfaro granit ocaklarında ise 2.4 m²/saat keşim hızı saptanmıştır,

Granit yataklarının incelemesinde; kristal yapısı, doku, renk, desen ve kalite, blok verimi için eklem aralıkları ve çatlak sistemleri aplit daykaları, ksenolit miktarı ve arena kalınlığı önemli olmaktadır 1/500.000 ölçekli Türkiye Jeoloji haritasına bakıldığında serttaş konusunda

ülkemizin zengin bir potansiyeli görülmesine rağmen granitik masiflerde arenalaşma olduğunda bir gerçektir.

Başlangıçta ocak yeri seçimi yapılırken çekirdek kayaların hesabı değil taze kayaya ulaşılabilme mesafesi ve taze kayaların rezervi hesap edilerek işletmeye geçilmesinde yarar vardır. Arena kalınlığının bilinmesi ocağın gelecekteki planlamasının yapılması ve yapılacak dekapaj açısından önemlidir. Bu nedenlerle mevcut bir sahada üretime geçmeden sondajlarla arena kalınlığının belirlenmesi gereklidir. İtalya'daki Sardunya adası Budduso, Brezilya'daki Capao bonito, Fransa'daki Lanhelin vb. granit ocaklarında 2-3 m. arenalaşmadan sonra veya direk çekirdek kayaların altından taze kayaya girilmektedir. İngiltere'de Cornwall bölgesindeki Higston Down granit ocağında yapılan incelemelerde yüzey topografyası ile ayrışma zonları topografyasının aynı olmadığı gözlenmiştir. Yine aynı ocakta yapılan deneylerde yüzey taşları ile taze kaya arasındaki basınç mukavemet ve çubuk doyum indeksi değerlerinde taze kaya lehine farklılıklar gözlenmiştir. Ayrıca Avustralya'da mühendislik jeolojisi için yapılan çalışmalarda Snowymountains granitlerinde arenalaşma kalınlığı 30 m, Çin'de Honkong granitlerinde ise arena kalınlığı 100 m. olarak saptanmıştır. Çalışmalar mühendislik jeolojisi amaçlı yapılmıştır, Bu arena derinliklerinde ocak işletilemeyeceği bir gerçektir. Kanımızca ekonomik olabilecek arena kalınlığı 7-8 m, civarındadır.

Bu gerçekler arenalaşmanın ocakçılık açısından ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Bu durumda ayrışmanın niteliğinin çok iyi tespit edilmesi ve özellikle döterik alterasyon (Deuteric Alteration) olan alanlardan kaçınılması gereklidir. Bu tür alterasyon olan alanlarda taze kayayı ekonomik olabilecek sınırlar

içinde yakalama şansı daha güçtür veya yoktur.

Granit (serttaş) ocakçılığında yüzeyde bulunan yatay ve düşey çatlaklar ocağın derinlik kazanmasıyla kapanmakta ve masif bir görünüm almaktadır, Ancak damar kayalarında (Diyabaz, Porfir vb.) ocaklarında bu çatlakların derinlere doğru aynen devam ettiği gözlenmiştir. Bu durumda bu tür ocaklardan büyük blokların alınamayacağını bilmesinde yarar vardır, Ülkemizde Gemlik diyabazı, İsveç'teki Karlshann diyabazında bu durum gözlenmiştir, Bu ocaklarda ortalama 1 m3 blok alımı için ocak işletmeciliği yapılmaktadır,

Yüzey kayalarda (Andezit, Bazalt, Trakit vb.) ülkemizde açılmış herhangi bir ocak bulunmamaktadır. Bu tür taşlarda sütun eklem (soğuma eklemeleri) kalınlıklarının büyük olması gerekmektedir. Soğuma eklemelerinden kolayca ayrılabilen kayada işletmecilik kolay/üretim yüksek, maliyetler düşük olmaktadır/ Çin'de bu tür yatakların işletildiği bilinmektedir.

SONUÇLAR

Ocak işletmeciliği mermercilik sektörünün en çok sorun yaşanan kesimidir, Mermer ocakçılığının basit görülmesi, belirli bir yörenin insanıyla ve patlatıcılarla büyük miktarlarda üretim yapılabileceği inancı, modern teknik ve teknolojilerin, ekipmanların getirilmemesi nedeniyle ülkemiz mermer ocakçılığı maalesef taş (mıcır) ocakçılığı görünümünden kurtulamamıştır, Eski ocakçıların söylediği "herşey ocakta başlar ocakta biter" görüşü çok geçerlidir. Zira bir ülkede gerçek anlamda ocaklarda üretimi arttırmadan mermer sektörünü bir yere getirme çabası hayalden öteye geçemez. Bu nedenlerle ülkemizde tamamen yeni bir konu olan ve geleceğin mermeri olacak serttaş ocakçılığında, CaCO₃ kökenli mermer ocakçılığında yapılan yanlışların yapılmaması, ocak olabilecek alanların ve aynaların seçiminin iyi yapılması bu sektördeki başarı şansını artıracaktır. Başka bir deyişle her ruhsat ve zuhur eşittir bir ocak aynası veya ocak anlamına gelmemelidir. Yukarıda anlatılan bilgilerin doğrultusunda iyi bir etüd yapılmadan ocak olmayacak, blok alınmayacak alanlara girilmemesi, girildiyse bile başlangıçta terk edilmesi zaman ve kaynak israfını önleyerek fabrikaların bloksuz kalmasına engel olacak, bu durumda da sistemin işlemesi kolaylaşacaktır. •

ÖZEL HİZMET TAZMİNATLARININ ÖDENMEMESİ, HUZURSUZLUĞA YOL AÇIYOR

Bu sayımız da dahil olmak üzere, bültenlerimizde, işgüçlüğü ve özel hizmet tazminatlarının geç ödenmesinin yarattığı huzursuzlukları birçok kez dile getirdik,

Sorunun çözümlenmesi için, ilgili genel müdürlüklere ve Maliye Bakanlığı'na resmi yazılar yazdık, yetkililerle birkaç kez yüzyüze görüştük.

Şu ana kadar sorun çözümlenmediği gibi, hakedilmiş tazminatlar uzun bir süredir ödenmemekte, konuya yönelik meslektaşlarımızın idarelere yazmış oldukları dilekçelere yanıt dahi verilmemekte.

Örneğin, 1991 yılından beri MTA'nın paralı bir etüdünde çalışan 15 arkadaşımız, kış ayları da dahil olmak üzere 4-5 ayı geçkin sondaj çalışmaları yapmış olmalarına rağmen, 7 aydır tazminatlarını alamamaktadırlar, Yazılmış olan dilekçelere, BÜ güne yakın bir süredir yanıt verilmemekte, böylece arkadaşlarımızın, haklarını yasa yoluyla araması gündeme gelmektedir.

Mağdur olan arkadaşlarımız, Oda'dan yardım talep etmektedirler.

Jeoloji Mühendisleri Odası olarak, bu güne kadar olduğu gibi, bundan böyle de hep meslektaşlarımızın yanında olacağız.

Sorun yargıya intikal ederse, Odamız her türlü fedakârlığı gösterecektir.